

Feedback op de visie op het leergebied en de grote opdrachten voor het leergebied door de vakinhoudelijke experts Bewegen & Sport, te weten Rene Mombarg, Frank Jacobs, Kristine De Martelaer

Inleiding

De kwaliteit van het proces wordt onder andere geborgd door de inbreng van wetenschappers. Per leergebied worden enkele inhoudelijk-deskundige wetenschappers uitgenodigd om op twee momenten in het proces op (tussentijdse) opbrengsten te reflecteren. Deze experts kijken naar de mate waarin de tussenproducten aansluiten bij recente vakinhoudelijke ontwikkelingen en de kern van het leergebied beslaan, naar de opbouw van de doorlopende leerlijnen en naar de wijze waarop samenhang binnen het leergebied is geborgd. De feedback van de vakinhoudelijke experts wordt door de ontwikkelteams gebruikt om tussenopbrengsten daar waar nodig aan te scherpen. De vakexperts reflecteren 1) op de visie op het leergebied i.c.m. de grote opdrachten (najaar 2018), en 2) op de bouwstenen (voorjaar 2019).

Hieronder vindt u eerst de reflecties van de vakexperts van Bewegen & Sport op de visie op het leergebied en de daaruit voortvloeiende grote opdrachten. Aan de vakinhoudelijke experts is gevraagd om in hun reflectie aandacht te besteden aan de vakinhoudelijke kwaliteit, kern, samenhang en doorlopende leerlijn. Vanaf pagina 9 leest u hun reflecties op de bouwstenen.

Reactie 1.

Vakinhoudelijke kwaliteit:

In grote lijn sluiten de tussenproducten aan bij de recente vakinhoudelijke ontwikkeling in de wetenschap; ergo: belang zelfsturing; noodzaak zelfwaargenomen competentie en veranderende inzichten in motorisch leren. Plezierig hierbij is de nadrukkelijke aandacht voor het op eigen niveau veelzijdig bewegen en de ruimte om zelf het sporten te leren reguleren. Het eerste is bewezen effectiever (o.a. foutloos leren, veelzijdige bewegingservaringen en succeservaringen dragen bij aan competentie), het tweede draagt bij aan de zelfregulatie van leerlingen.

De ontwikkelingen in samenleving gaan echter meer richting zelfgeorganiseerde sport en naar een breder pallet van sporten. Er wordt wel gewag gemaakt van veelzijdigheid, maar opvallend is echter hierbij dat er geen uitspraken gedaan worden over de inhoud van deze veelzijdigheid. In het visie-document wordt gesproken over de 12 leerlijnen (hierbij zou overwogen kunnen worden om een veelzijdige bewegingservaring/multiskills nadrukkelijk te noemen). Dit moet dan terugkomen in de startbekwaamheid aan het einde van de PO Voor het VO wordt volstaan met het noemen van de verschillende indelingen (o.a. domeinen), terwijl wat mij betreft er een nadrukkelijke afspiegeling van de huidige en toekomstige bewegingscultuur geboden moet worden. Nu lijkt het een reproductie van de bestaande cultuur. Dit in die mate dat er voor elke leerling voldoende gelegenheid is om de eigen bewegings-identiteit te ontwikkelen.

Qua beleid kan er aansluiting gezocht worden bij het huidige sportakkoord. De verantwoordelijkheid voor een bijdrage aan een positieve sportcultuur en de voorbereiding hierop lijkt nog te ontbreken in de grote opdracht, maar valt wellicht ook bij omgaan met elkaar of taken en rollen. Hierbij past dan ook de opdracht richting het inclusief sporten, waarbij leerlingen kunnen leren om zorg te dragen voor een positieve en optimale sportervaring van de ander. Uiteraard kunnen er vraagtekens gezet worden bij de haalbaarheid, maar iets sterker de nadruk om de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid om gezamenlijk te zorgen voor de eigen en elkaars sportplezier zou wat mij betreft moeten.

Kern PO en VO

De opdrachten zijn passend, veelzijdig en urgent. Het is echter niet altijd duidelijk aan wie de opdracht gesteld wordt. Soms gaat het over wat een docent moet organiseren (gevarieerd bewegingsaanbod), soms wat een leerling moet kunnen (taken en rollen). Door wellicht te kiezen voor een perspectief verdwijnt ook de overlap tussen de verschillende opdrachten.

Daarnaast missen meer de algemene grote opdrachten, zoals het zorgen voor bewegen en sport als integraal onderdeel van het leven van de leerling. Of het creëren van een pedagogisch klimaat om kinderen de ruimte te geven zich optimaal te ontwikkelen. Zodat leerlingen leren omgaan met elkaars en andermans grenzen. De grote opdrachten zouden gekoppeld kunnen worden aan de doelen van bewegen en sport: socialisatie, participatie, ontplooiing en gezondheid. Tot slot is het ook een grote opdracht voor de docent om zijn eigen handelen aan te passen aan de veranderende wereld. Wellicht dat het in deze visie alleen moet gaan over de doelen gericht op het kind, maar dat is een arbitraire keuze.

Samenhang

Terecht wordt gesteld dat binnen en buiten school met elkaar verbonden moet worden. Het wordt echter niet duidelijk hoe dit vorm kan krijgen. Volgens mij gaat het onder meer om de transfer van vaardigheden tussen en binnen de verschillende leefwerelden. Dit vraagt enerzijds om een organisatie waarbij de elementen (bijvoorbeeld sport en bewegen) systematisch terugkomen in alle leefwerelden van de leerling en anderzijds naar voldoende ruimte biedt voor een leerling om zelf te experimenteren.

Alhoewel niet expliciet bevestigd in deze reflectie, zou het domein bewegen en sport inderdaad kunnen samenhangen met technologie, duurzaamheid en internationalisering. Wat mij betreft hoeft dit niet hand in hand te gaan met beter leren bewegen, maar wel een bijdrage leveren of samenhangen met de doelen van bewegen en sport. Hierbij denk ik ook aan de andere domeinen, zoals burgerschap en het nemen van verantwoordelijkheid voor je leefomgeving of mens en natuur dat zich richt op gezondheid.

Doorlopende leerlijn

De lijn van meer naar minder sturing en de vergroting van het aanbod is helder en wat mij betreft te waarderen. Eveneens is de doorlopende lijn van ervaren, via bewust worden naar reflecteren en zelf reguleren een hele mooie.

Helaas kan ik de opbouw van de inhoud en de doelen minder goed terugvinden in het stuk. In het PO zou de nadruk van de grote opdracht kunnen liggen op het ontwikkelen van een veelzijdige bewegingsbekwaamheid (opdracht 1 en 2); opdracht 3 is daar een voorwaarde voor. Daarnaast zou een leerling zich ook competent moeten voelen in verschillende bewegingssituaties en plezier ervaren.

In het VO kan het accent meer moeten verschuiven naar het ontwikkelen van de eigen sport-/beweegidentiteit en het zelf een invulling geven hieraan. Daarbij zou ook aandacht moeten zijn voor het samenwerken met en begeleiden van anderen om deze sport- en beweegdeelname vorm te geven voor-tijdens en naschooltijd. (Onderdeel van zelfregulatie?).

Tot slot zou ik het charmant vinden als er ook een vooruitblik richting MBO/HBO/universiteit en het werkende leven gegeven wordt. Zo zou de docent in het laatste jaar van het VO aandacht moeten besteden aan het leven lang sport en bewegen, de zingeving en de vormgeving hiervan.

Overige

Goed beseffende dat ik hiermee geen antwoord geef op gestelde vragen zou ik toch aandacht willen vragen voor een drietal zaken:

- Alhoewel niet expliciet genoemd zou de lijn sport en bewegen zorg moeten dragen voor physical literacy (motivatie, competentie, vertrouwen, kennis). Er is nog beperkt aandacht voor de motivatie om te gaan sporten en bewegen. Dit heeft alles te maken met plezier ervaren in het sporten op de eigen manier. Sporten moet niet verworden tot de levertraan van onze samenleving.
- Alhoewel dit niet een eenzijdige zorg voor het domein sport en bewegen is, mag er wat mij betreft wel een nadrukkelijker pleidooi ingezet worden voor een

sportieve opvoeding waarbij dit domein een bijdrage levert tot het integreren van sport en bewegen in het dagelijks leven van kinderen (we zijn kampioen zitten).

- Tot mijn vreugde houdt het domein sport en bewegen zich afzijdig van het debat rondom effecten van bewegen op leren. Deze effecten zijn beperkt (op rekenen), redelijk taak-specifiek en leiden af van de eigen doelstellingen (zie ook een uitstekende review van Collard, 2014).

Reactie 2.

Allereerst wil ik mijn complimenten geven voor hetgeen ontwikkeld is. Naar mijn mening geven de tussenproducten een prima invulling voor de weergegeven reflectievragen. Ik zie daarom hetgeen hieronder volgt als mogelijke suggesties op het voorliggende tussenproduct.

In het bewegingsonderwijs in Nederland wordt er weinig gedaan, is er (nog) weinig oog voor de meer internationale "instructional models" in de Physical Education (PE). Het is in Nederland (nog) geen gewoonte om daar gebruik van te maken. Een instructional model is even kort omschreven een samenhangend, consistent, geheel van o.a. een theoretische basis, leerdoelen, didactische werkvormen, lesgeef strategieën en beoordelingsmomenten. Zo zijn er een aantal omschreven "instructional models" in de internationale PE literatuur. Twee ervan, zonder de andere instructional models te kort te doen, zouden wellicht ondersteunend/aanvullend kunnen zijn voor het leergebied Bewegen & Sport.

Allereerst het model van Noddings: *The challenge to care in schools, an alternative approach to education* (Noddings, 2005). Bij caring gaat het primair om 'zorgzaamheid' voor een ander. In het leergebied Bewegen & Sport verwijst caring niet alleen naar het dynamische tweerichtingsverkeer tussen bijvoorbeeld de docent Bewegen & Sport en de leerling(en), maar ook naar de omgang tussen leerlingen onderling. Dit geeft mogelijkheden tot het bijdragen aan de opvoeding, ontwikkeling en tevens het presteren in de les van de leerlingen. Noddings (2005) onderscheidt in haar concept van caring enkele belangrijke kwaliteiten voor degene met de zorgende rol, in het bewegingsonderwijs de docent bewegingsonderwijs: 'engrossment' en 'motivational displacement'.

Bij engrossment (*inleving*) gaat om het openstaan voor de ander, de ander kunnen ontvangen op een niet-vooringenomen wijze, werkelijk het perspectief van de ander kunnen innemen en daarin mee kunnen gaan (Noddings, 2005). Het gaat om het volledig aandacht hebben voor de ander. In andere termen: de ander echt zien, voelen en zorgen voor de ander. Engrossment suggereert dus ook dat een docent niet-veroordelend is en niet probeert de leerling met druk of dwang te vormen, en een aanzienlijke hoeveelheid keuzes van de leerling met zorgzaamheid toestaat.

Motivational displacement verwijst naar zorg hebben voor - en prioriteit geven aan - de behoeften van een ander. Het doet zich voor wanneer het handelen van de docent bewegingsonderwijs grotendeels wordt bepaald door de behoeften van de leerling. De behoeften van de leerlingen moeten dan wel opgemerkt worden en gerichte aandacht krijgen. Om de behoeften scherp te hebben zal de docent bewegingsonderwijs zich voldoende moeten hebben ingeleefd in de ander. Voldoende engrossment is dus noodzakelijk om goed op de behoeften van de leerlingen in te kunnen spelen (Noddings, 1984).

Het innemen van dit 'caring' perspectief bijvoorbeeld door de docent zou aanvullend, verrijkend, kunnen zijn voor de concept visie op het leergebied Bewegen & Sport. Met dit perspectief kan verder worden bijgedragen aan het interpersonale en daardoor indirect aan het ervaren van een pedagogisch veilige omgeving en wellicht wordt daardoor meer plezier ervaren. Dit 'caring' kan een aanvulling zijn op de genoemde basisbehoeften autonomie, betrokkenheid en competentie. Met dit 'caring' zal de docent voortdurend

heen en weer gaan tussen zijn eigen en het perspectief en dat van de leerling. Dit vraagt om een zekere mate van (zelf)reflectie (zie Jacobs, Claringbould & Knoppers, 2016).

Dit bovengenoemde 'caring' principe dat door Noddings (2005) meer algemeen voor scholen (breed) wordt toegepast is door Hellison (2003, 2011) omarmd in zijn programma voor de Physical Education lessen. Het ontwikkelde programma heeft de naam: 'Teaching responsibility through physical activity'. Hellison (2003, 2011) gebruikt zijn programma om bewegen en bewegingsonderwijs als een context te gebruiken om jongeren te leren wat verantwoord gedrag is en leert ook verantwoordelijk te zijn voor eigen gedrag ten opzichte van anderen. Leerlingen leren in zijn programma om gevoelig te zijn voor anderen. Hellison heeft in zijn programma vijf niveaus onderscheiden. De vijf niveaus van het model van Hellison (2003, 2011) hieronder weergegeven:

1. Het respecteren van de rechten en gevoelens van anderen
2. Deelname en inspanning (jezelf motiveren, moed om door te zetten wanneer het lastig wordt)
3. Zelfsturing (taakonafhankelijk en doelbewust en de moed om weerstand te bieden tegen groepsdruk)
4. Caring (hulp bieden) en leiderschap (zorgzaamheid en mededogen, innerlijke kracht)
5. Buiten de sport (het geleerde in andere contexten buiten de sport toepassen)

Hellison (2003, 2011) geeft in zijn model aan dat de relatie tussen docent en de leerling de meest belangrijke is waardoor de leerling zich kan ontwikkelen. Volgens Hellison hebben docenten die meer gefocust zijn op vernieuwing van de inhoud het voor de ontwikkeling van jeugdigen bij het verkeerde eind. Dit omdat ze dan te weinig focussen op de persoonlijke relatie tussen zichzelf als docent bewegingsonderwijs en de leerling, wat volgens Hellison het 'hart' vormt van het stimuleren van de ontwikkeling van de leerlingen! Zonder deze goede relatie is er volgens Hellison (2003) geen ontwikkeling mogelijk tot een sociaal verantwoordelijk persoon!

Dit model van Hellison (2003, 2011) kan wellicht ook een bijdrage leveren om naast het inhoudelijke, wat sterk vertegenwoordigd is in het voorliggende concept voor het leergebied Beweging & Sport, ook het interpersoonlijke verder te ontwikkelen.

Samenvattend ben en blijf ik zeer enthousiast met hetgeen in concept geproduceerd is, en geef suggesties om vanuit internationaal gerespecteerde modellen mogelijk het concept te verrijken, om verder bij te dragen aan een versterking van de interpersoonlijke kwaliteiten. Tevens kunnen internationale modellen bijdragen aan de legitimering.

Gehanteerde literatuur:

Hellison, D. (2003). *Teaching responsibility through physical activity*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Hellison, D. (2011). *Teaching responsibility through physical activity*. Leeds, Human Kinetics.

Noddings, N. (1984). *Caring: A Feminine Approach to Ethics and Moral Education*. Berkeley: University of California Press.

Noddings, N. (2005). *The Challenge to Care in schools. An alternative approach to education*. New York and London; Teachers College Press.

Tijdschrift Lichamelijke Opvoeding nr. 7 jaargang 106 (oktober 2018)

Reactie 3.

De tussenproducenten zijn goed opgesteld, een vlot leesbaar. Mooi werk geleverd! Het is duidelijk een keuze om de nadruk te leggen op het WAT en niet zozeer op het HOE (aanpak leerkrachten en scholen).

De grote opdrachten

- Sommige formuleringen hebben een werkwoord andere niet, beter overal een werkwoord voorzien (in Italic werkwoord toegevoegd). Soms ook suggestie voor een iets andere formulering bv ipv jezelf 'zichzelf' aangezien we de kinderen zelf niet aanspreken (ook in Italic): (1) *kennismaken met* een gevarieerd beweegaanbod, (5) taken en rollen *vervullen*, (8) *werken aan een actieve en gezonde levensstijl*, (9) *zichzelf* blijven ontwikkelen.
- In de opsomming van de grote opdrachten die tot de kern van het leergebied Bewegen en sport behoren, mis ik er één nl "**functioneren van het eigen lichaam begrijpen**". Dat zou dan als een 10e kunnen worden toegevoegd. Het is immers van groot belang dat leerlingen kennis hebben van en kunnen reflecteren over het functioneren van het lichaam in beweging (maar ook als het onvoldoende beweegt). Aspecten die hiertoe behoren hebben te maken met kennis biomechanica/ergonomie (correctie lichaamshoudingen, hef-en tiltechnieken) wat niet enkel in de sport maar ook in het dagelijkse leven van cruciaal belang is. Ook bv weten wat er cardio-vasculair in het lichaam gebeurt bij inspanning, trainingsprocessen in opbouw van de fysieke conditie. De balans tussen calorieën opnemen en verbranden enz. kan helpen om bewuster met de eigen energiebalans om te gaan. Heel veel van deze zaken zullen uiteraard in biologie en wetenschappen aan bod komen, maar een toepassing naar de bewegende mens is essentieel om dat in de praktijk te ondervinden. In een maatschappij waar steeds meer technologie komt, blijft het belangrijk dat men de handleiding van het toestel dat men zijn heel leven meedraagt nl het eigen lichaam, goed kent. De samenhang van biomedische wetenschappen en LO kunnen dan ook bijzonder stimulerend zijn om nog meer begrip van (en grip op) het menselijk lichaam te krijgen.

Maar ook onderwerpen zoals **spanning-ontspanning** in het eigen lichaam leren aanvoelen, en de rol van de ademhaling hierbij is een domein dat in de praktijk van LO dient geleerd te worden. In onze maatschappij, waar stress en burn out vaak voorkomen, is inzicht in de samenhang lichaam en geest, dus ons psychosomatisch functioneren, nodig.

Dat er een overgang komt van aanbod (PO) naar meer vraag-gestuurd (VO) is goed. Bij het nemen van verantwoordelijkheid t.o.v. van het eigen en andermans leerproces, lijkt me een opbouw van in het begin noodzakelijk. Wanneer er met psycho-sociale doelen wordt gewacht om ze grondig uit te werken in het VO, slaat men de sociale ontwikkeling in die periode over. Zelfs jongeren kinderen doen er goed aan om bewegingscontexten te krijgen waar ze leren rekening te houden met elkaars beleving, emotie en elkaar ook in simpele dingen te helpen. Modellen zoals TPSR (Teaching Personal & Social Responsibility) bieden hier goede mogelijkheden.

Doorlopende leerlijn

In de leerlijn zal er rekening dienen gehouden te worden met wat er in de voorschoolse periode (< 4 jaar) reeds aan bod is gekomen (of net niet), bv bij in het thuismilieu. Hierbij kan dan vooral gedacht worden aan die activiteiten die ook in en rondom het huis populair zijn in de Nederlandse bewegcultuur (leren fietsen, watergewenning, ...en verder alles van basismotoriek).

Verder is het bijzonder nuttig om rekening te houden met de gedeelde verantwoordelijkheden van lesgever en leerlingen tijdens het plannen van een leerlijn. Een steeds grotere input van de leerlingen is nuttig, maar ook daar kan zeker in het PO mee gestart worden. Een goed en vrij op internet beschikbaar boek is "Teaching styles in PE" van Mosston & Ashworth (2008).

Feedback op de laatste set opbrengsten voor het leergebied Bewegen & Sport door de vakinhoudelijke experts voor Bewegen & Sport, te weten Frank Jacobs, Remo Mombarg en Kristine De Martelaer.

Vraag aan de vakexperts:

Als vakexpert vragen we u te reflecteren op de vakinhoudelijke kwaliteit van de laatste set opbrengsten van het ontwikkelteam Bewegen & Sport. Het doel van de reflectie is om tot een betere onderbouwing van de opbrengsten te komen en om de kwaliteit van de opbrengsten te versterken. De focus ligt op de bouwstenen, maar in relatie tot de geformuleerde visie en grote opdrachten. Per bouwsteen is een toelichting geschreven op de samenhang, doorlopende leerlijn en brede vaardigheden. Voor deze reflectie geven we u de volgende aandachtspunten en bijbehorende reflectievragen mee:

1. Vakinhoudelijke kwaliteit: In hoeverre sluiten de bouwstenen (in relatie tot de geformuleerde visie en grote opdrachten) aan op recent vakinhoudelijke ontwikkelingen in de wetenschap? Hoe verhouden de bouwstenen zich tot recente ontwikkelingen in beleid, in de onderwijspraktijk en in de samenleving?
2. Kern: In hoeverre richten de bouwstenen (in relatie tot de geformuleerde visie en grote opdrachten) zich op de kern van het leergebied, dat wil zeggen dat wat voor alle leerlingen in po en vo relevant is? Bieden de bouwstenen voldoende houvast voor verdere uitwerking en aanvulling?
3. Samenhang: In hoeverre borgen de bouwstenen (in relatie tot de geformuleerde visie en grote opdrachten) de samenhang (bijvoorbeeld tussen disciplines, domeinen en/of vaardigheden) binnen het leergebied?
4. Doorlopende leerlijn: In hoeverre bieden de bouwstenen (in relatie tot de geformuleerde visie en grote opdrachten) een basis voor een doorlopende leerlijn po-vo, in aansluiting op de voorschoolse periode en het vervolgonderwijs? Wat is uw visie op de keuzes die zijn gemaakt ten aanzien van de opbouw van inhoud in een doorlopende leerlijn van po onderbouw, po bovenbouw, vo onderbouw en aanbevelingen vo bovenbouw?

Onderstaand vindt u de antwoorden van de vakexperts op deze vragen.

Reactie 1

Allereerst geef ik mijn complimenten aan de groep die dit heeft ontwikkeld. Knap hoe dit complexe product tot stand is gekomen.

Algemeen: De lijn gestart met de visie, die helder geschreven is, naar de grote opdrachten naar de bouwstenen is ook helder. Als vanuit [de visie](#), bij het onderdeel op pagina 3 (Belang voor de leerling), naar de grote opdrachten gekeken wordt dan is er volgens mij consensus over de grote opdrachten. Bij de overgang van grote opdrachten naar de bouwstenen zou ik behoefte hebben aan verdere uitleg, bijvoorbeeld waarom grote opdracht 8 in alle bouwstenen zit (wordt dit gezien bijvoorbeeld als kern?). Dit opent de discussie waarom andere grote opdrachten niet in alle bouwstenen zitten. Deze vraag/opmerking betreft alle andere te maken opmerkingen. Als het gaat om de kern van ons vak zitten dan niet alle grote opdrachten in de les? Welke grote opdrachten zijn altijd en constant aanwezig (de kern van ons vak) waar worden de lessen op gebouwd? Ik denk dat alle grote opdrachten in elke les zitten (kunnen zitten) maar het gaat om hoe de bewegingsuitdagingen worden ontwikkeld, op welke basis. In mijn persoonlijke visie kunnen een aantal grote opdrachten worden gezien als 'bijwerking' van het vak, maar het vormt niet de basis om het vak te legitimeren.

Samenvattend vanuit de lijn visie naar de grote opdrachten en vervolgens naar de bouwstenen, dan gaat het om de kern (wat is de kern) en de "bijwerking" of draait het hier om de persoonlijke visie die op individueel vlak doorslag gaat geven in de 'zwaarte' en voorkeuren van de grote opdrachten.

Ad1. Ligt aan hoe de bouwstenen aan bod komen, in welke al dan niet persoonlijke verhouding. Ik ben van mening dat per land er verschillende nadruk wordt gelegd op de grote opdrachten en daaraan gekoppelde bouwstenen. Ik ben van mening dat ons vak momenteel in het laatste decennium redelijk stabiel is ten aanzien van de kern.

Verklaarbaar vanuit de beperkte veranderingsbereidheid van ook de sport. Dit kan ik toelichten vanuit de wetenschap (Sense Making).

Ad. 2. Zie voor dit punt de eerder gemaakte opmerking. Gaat om de kern en welke bouwstenen (grote opdrachten) daaraan mee participeren. Dus welke verhoudingen en vanwaar uit geproblematiseerd wordt (wat de kern van ons vak is).

Ad.3. Alles hangt wat mij betreft af van de Leergebied bewegen en sport. Zie de visie en koppel die aan de bouwstenen.

Afsluitend, het wordt complex door mij ervaren om feedback te geven, ik merk dat ik er meer tijd en informatie voor nodig heb om met meer diepgang hier op in te gaan. Al pratend en sparrend kan er wat mij betreft meer uitkomen.

Reactie 2

1. Vakinhoudelijke kwaliteit

Het is beslist krachtig dat men gedurfd heeft om de klassieke domeinen en grondvormen van bewegen los te laten en te spreken over uitdagingen. Dit betreft echter wel het blikveld van de uitdagingen richting de beweging en niet de motorische uitdaging die hieraan ten grondslag ligt of de sporten waartoe het leidt. Er is een wetenschappelijk onderbouwde driedeling in lichaamsvaardigheden (locomotor-vaardigheden), balvaardigheden en balansvaardigheden. Door de huidige indeling raken de verhoudingen wat zoek en krijgt een item als wegsporten onevenredig veel aandacht of ontstaan er bijzondere afsplitsingen zoals het springen over een ronddraaiend touw en intensiteit /zwaarte van bewegingen aftasten. Daarnaast moet je je afvragen welke uitdagingen nu daadwerkelijk een voorwaarde zijn voor de huidige en toekomstige sportdeelname. Een kritische beschouwing hiervan lijkt gewenst, omdat de voorbereiding op bal en slagspelen mogelijk meer tijd vraagt en deze indeling een gelijke aandacht doet vermoeden. De vraag is dan ook of er op deze manier nog wel voldoende aandacht/tijd blijft voor de fundamentele bouwstenen voor een veelzijdige en brede bekwaamheid. Nu komt bijvoorbeeld het vangen in de onderbouw nauwelijks terug, terwijl het aanleren hiervan best veel tijd kost. Voor wat betreft het PO bovenbouw en het VO kan ik mij voostellen dat een toename van verschillende sport-specifieke vaardigheden noodzakelijker wordt (o.a. fietsen, trampolinespringen, slackline, inlineskate, ATB, longboarden...) en dan klinkt jongleren minder passend. De opbouw oogt logisch, maar een verbinding met complexiteit door andere aspecten zou ergens vermeld moeten worden (doel van de beweging: alleen, samen, tegen elkaar; verzwaren, verbinden en combineren.)

Advies: kijk kritisch naar de benodigde de tijd om voor te bereiden op deelname aan de toekomstige bewegingscultuur. Benoem ergens de noodzakelijkheid tot oefentijd in een krachtige leeromgeving. Niet alleen de soort beweging maar ook de oefentijd is van belang. Dit alles in relatie tot het onlangs geformuleerde sportakkoord jong en vaardig. De trends technologie, bewegen in de klas en anders beoordelen lijkt minder aan bod te komen.

De overige elementen: gezondheid, beweegidentiteit, veelzijdig bewegen en doorlopende contexten zijn passend.

2. Kern

De kern van de bouwstenen wordt eigenlijk veelal goed getroffen. Wel zijn er aanvullingen per thema te formuleren die de bouwsteen verrijken. Hieronder een kort opsomming:

Leren bewegen: sterke fundamentele basis; beperkte aansluiting met de huidige en toekomstige bewegingscultuur, want de uitdagingen zijn nog vrij klassiek ingedeeld en hebben veel minder duidelijk relatie met moderne sporten zoals suppen, longboarden; leren bewegen moet je ook in context doen (bijv. Op een fiets, met hockeysticks); lijkt nu minder belicht

Gezond bewegen: hierbij is er vooral aandacht voor de actieve gezondheid, terwijl andere gezondheidselementen: bijv. mentale gezondheid prima zouden passen bij dit onderwerp en ook leiden tot andere sport en beweegvormen zoals yoga of boksen. Daarnaast is er ook nog weinig aandacht voor het inzicht in persoonlijke mogelijkheden en barrières om te gaan bewegen. Wellicht komt dit bij andere vakken aan bod, maar dat kan ik niet zien. Bewegen betekenis geven: de aandacht voor de identiteit is sterk; hierbij moet echter wel aandacht zijn voor identiteit in relatie tot de maatschappelijke begrenzing van de identiteit. M.a.w de morele waarden in de maatschappij, maar ook de sport specifieke eisen en gewoonten (sportcultuur).

Bewegen regelen: krachtig pleidooi voor het (zelf)organiseren van de sport, maar er moet ook aandacht zijn voor het reguleren van emoties, kiezen van eigen niveau waardoor je competent voelt, creëren van eigen bewegingsinvullingen, behouden van plezier; volhouden en doorzetten, doelen behalen; hierbij gaat het om reguleren van

eigen gedrag ; deze kan eventueel ook bij samen bewegen gelezen worden, maar in dit geval gaat het vooral om de sporter zelf die zijn eigen gedrag reguleert als onderdeel van persoonsvorming.

Contexten: alhoewel wellicht breed ingezet lijkt het bewegen op school gedurende de dag en het bewegen en sporten thuis te ontbreken. Daarnaast mag scherper ingezet worden op de doorlopende contexten waarin een kind dezelfde bewegingsvaardigheden kan oefenen

3. Samenhang

De missie een leven lang met plezier bewegen komt goed aan bod. De aandacht voor de eigen beweegidentiteit en de veelzijdigheid van de bouwstenen dragen bij aan een veelzijdige ontwikkeling. Het beschreven aanbod in de bouwstenen is echter nog sterk op losse vaardigheden en minder sterk op (nieuwe) sporten gericht. Hierdoor bestaat de kans dat de klassieke domeinen en een beperkte keuzevrijheid de overhand krijgt. Het wat wat mij betreft voor het einde PO en VO meer richting mogen krijgen in de soort en vorm van sporten. Denk hierbij aan het brede scala van mono-duo en teamsporten met verschillende motieven (ontspanning, competitie, gezondheid, ontmoeten, spanning, show).

Qua gezondheid zou er aansluiting gezocht kunnen worden met het "gezonde schoolprogramma". In het nationaal sportakkoord staat letterlijk opgenomen dat deelname aan het gezonde school-programma gewenst is. De koppeling bij deze bouwsteen wordt niet gelegd met de bouwsteen 'binnen en buiten'. 1 aspect voor het behalen van een vignet is dat er aandacht is voor de schoolomgeving en er structureel samengewerkt wordt met buitenschoolse beweeg en sportaanbieders. Wellicht past het maar deels bij de rol van de leerling, maar wellicht kunnen de oudere leerlingen ook een rol hebben in het creëren van een gezonde omgeving binnen en buiten de school. Het beweegplezier lijkt gegarandeerd door de aandacht die er neergezet wordt op de beweegidentiteit. Beweegplezier komt met name tot stand wanneer leerlingen zich autonoom, competent en betrokken voelen. In enkele zinsnedes "In deze fase gaat een deel van de leerlingen zich specialiseren in een bepaalde sport en doen mee aan wedstrijden en trainen hiervoor. Een ander deel van de leerlingen stopt met sporten buiten school. " lijkt de sportcultuur verengt te worden tot de keuze voor competitie of stoppen. Het lijkt mij verstandig om leerlingen niet perse te laten specialiseren, maar een keuze te maken voor een sport- en beweegbehoefte te kiezen die bij hun past en mag verschillen per leeftijd.

Voor bewegen regelen zou in het VO ook een keuzeprogramma neergezet mogen worden. Daar waar de een kiest voor een coach, kan de ander liever lesgever of organisator zijn. Dit past beter bij het eerder benoemde en gewenste sportidentiteit.

4. Doorlopende leerlijn

Het is beslist ondersteunend voor de programmaontwikkelaars op de scholen om richtlijnen te geven voor de doorlopende leerlijnen. Nadrukkelijk moet hierbij evenwel gesteld worden dat deze ontwikkeling per kind en schooltype kan verschillen. De motorische lijn is qua opbouw goed uitgewerkt. Wel moet hierbij de opmerking gemaakt worden dat het nog niet verbreed is naar de verschillende sportcontexten. De opbouw is echter minder duidelijk voor een aantal andere lijnen zoals gezond bewegen (M.n. BSM en LO2) en de context van bewegen. Wat is hierbij precies de opbouw van makkelijk naar moeilijk? De mate van zelfstandigheid, omvang van de keuzes qua inhoud en context, mate van legitimering, duur en omvang van het leefstijlvraagstuk. Zo zou er voor LO-2- voor gekozen kunnen worden om bij het gezondheidsvraagstuk andere elementen van gezondheid te betrekken, maatschappelijke tendensen te integreren en vraagstukken rondom de gezonde school te introduceren.

Samengevat kan vastgesteld worden dat er zorgvuldig nagedacht wordt over een stevige onderbouwing van een mooie missie voor een toekomstige generatie. Om er daadwerkelijk voor te zorgen dat de praktijk mee verandert mag er echter nog iets meer

scherpte in de bouwstenen aangebracht worden. Daarnaast zou ik een stevig pleidooi willen houden voor het inrichten van zogenaamde living labs. Dit zijn ontwikkel- onderzoek plaatsen in de praktijk om op die manier de toekomstige leerlijnen uit te proberen en aan te scherpen. Op die manier ontstaan er best practices in het land die een vernieuwingsgolf in het onderwijs kunnen versnellen en zorgen voor draagkracht in de praktijk.

Reactie 3

Inhoudelijk

- Goed, visie duidelijk
- Ondersteuning van figuren, om de soms lange teksten te vatten, is verhelderend
- Onduidelijkheid dat er wordt aangegeven dat het hier enkel zal gaan over de twee linker kwadranten, schoolzwemmen wordt gelukkig toch nog besproken
- Hier wel best ook link liggen met zwemveiligheid (cfr recente acties en nota's van Nationale Raad Zwemveiligheid)
- P14 Variatie, representatief voor groot deel bewegingscultuur → Activiteiten in op en rond het water hoort tot de brede beweegcultuur van de Nederlanders, dus best dat hier correcte leerlijnen (en vooral look de bewoording) worden gekozen; p25-27: drijven en verplaatsen, bewegen/spelen in op en rond het water (eerst zonder, dan met kledij en in steeds moeilijkere contexten (rustig zwembad, bad met attracties, open water)
- P 15 niet over beweegNORM spreken maar over -richtlijnen (correct op pg 31)
- Pg 29: gezondheid ook blessurepreventie (naast actieve levensstijl), bewegingen uitvoeren die veilig / verantwoord zijn
- Kritisch leren omgaan met lichaamsbeelden in de media

Lay out:

- Figuren doornummeren
- Pg 5 en ipv n
- Herhaling vermijden (bv pg 11)